

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK

Egy Karinthy-halandzsa nyelvi háttere

1. Halandzsa című karcolatában egy kávéházi történetben mutat be Karinthy Frigyes (1958a) egy kitalált nyelvezetet (és hatását). Ebben az írásában szerepel az immár szinte szólássá lett *kiszera méra bávatag*.

A *halandzsa* szó Karinthytól származik, így tartja az író nyelvésznek indult fia is, KARINTHY FERENC (1946: 120): „Magát a *halandzsa* nyelvet, saját elbeszélése szerint Karinthy még az első világháború előtt hallotta először egy Lax vagy Lachs nevű gégebajos képügnöktől, aki látván, hogy úgysem nagyon értik gyors suttogását, utóbb már nem is fárasztotta magát[,] s beszédében hetet-havat, mindenféle érthetetlen szót összehordott. Ebből származott aztán a tréfás *halandzsa* nyelv[,] s oly ismert lett, hogy ma már mindenkire, – akit valami okból nem értünk meg, azt mondjuk: *halandzsázik*. [A kiemelések az eredetiből valók: B. L.] Maga a szó hangutánzó[,] s minthogy arra, amit jelent, egyáltalában nincs más kifejezés, ’érthetetlenség, zagyva, értelmetlen beszéd’ értelemben mindjobban terjed s valószínűleg meg is fog maradni.” KARINTHY FERENCnek igaza lett, a szó része lett a nemzeti nyelvnek: I. ÉrtSz., ÉKsz.² *halandzsa*. A Világ című napilapban névtelen szerző írja meg, hogy honnan származik az értelmes szövegbe szőtt értelmetlenség: „Bródy Sándor drámáját előadták, – nem érti? – mirekeresettvilágáthalandzsaápolásábanand enemegészenmertazirodalom – érti? – luxus” (s. n. 1912; vö. TESz., EWUng. *halandzsa*).

A szó eredetét KARINTHY FERENC említett cikkének megjelenése után tartja Karinthy Frigyes leleményének KÁLMÁN BÉLA (1948: 7., 1. j.) KARINTHY FERENC személyes közlése alapján.

A szó máig érdeklődést kelt: halandzsának tetsző eredetmagyarázataiban MAGYAR LÁSZLÓ ANDRÁS (2019) a *hantál* igét, a *khaladzs* népnevet, a görög *khaladza* főnevet és más szavakat említ etimonként.

A halandzsának mint irodalom- és nyelvtudományi fogalomnak mibenlétét – „a beszéd paródiája” – és történetét (éppen Karinthy halandzsájából kiindulva) FÓNAGY IVÁN (1975: 160–166) írta le. A halandzsával – rendszerint tágon értelmezve – többnyire a humor kapcsán folynak vizsgálatok, így például folklórszövegekben (VOIGT 1975: 166–167; 1983; vö. TAMÁS 2013, 2018: 317). A humor fogalma azonban nehezen határozható meg, már a múlt század elején is Arisztotelészt idézi (részben) emiatt a komikum elméletéről szóló munkájában SZIGETVÁRI IVÁN (1911: 405): „Tárgyunk egész irodalmában, tehát százak és százak munkájában, ma is az a legértékesebb, a mit Aristoteles hagyott ránk: »A neveléses valami hiba vagy rütség, a mely fájdalmat és bajt nem okoz.«”

Karinthy halandzsáinak nyelvisége és a *halandzsa* szónak származtatási kérdése mellett kevésbé kapott vizsgálatot, jóllehet az író valamilyen grammatikai szerkezet szerint alkotta meg azokat. Erre utal KARINTHY FERENC (1967: 150–151) visszaemlékezése, amely szerint az apjával folytatott kicsoda-micsoda játékban annak saját halandzsaversét kellett volna kitalálnia. Így írja le az esetet: „S már szavaltam is: A kicsoda, ha kicsodát

mit csinál | De milyen, ha mit csinál... [Bekezdés.] – Várj! – kiáltotta apám, és lehunyta szemét. Érzem, érzem, ne mondd meg! De azt is érzem, nem jól kérdezed! Tessék pontosan, szabatosan kérdezni! [Bekezdés.] – Megzavarodtam, újra elkezdtem, másképpen: A kicsoda, ha hogyan mit csinál | de mikor... [Bekezdés.] Apám tenyerével az asztalra csapott. – *A pő, ha engemély kimár, de mindegygy, ha vildagár!* [A kiemelés az eredetiből való: B. L.] Ugye, te csirkefogó, mondom, hogy rosszul kérdezed. Az *engemély* nem *engem* helyett van, az nem kicsodát, mert nem tárgy. És nem is hogyan, mert nem határozó, hanem csakis jelző! Milyen? Engemély! Hogy lehet ezt nem érezni?” Karinthy Frigyes a lehetséges mondattani szerkezetek szerepét a kicsoda-micsoda játék kapcsán is fejtegeti (1966: 189). (A kicsoda-micsoda játék nyelvészeti fölhasználására l. FÓNAGY 1967: 334; BÜKY 2012–2013: 19–31.)

2. Karinthy egy másik karcolata elmondja, miként született a szóban forgó halandzsavers. Az elbeszélő találkozik a kávéházban költőtársával, Jóskával. Elhatározzák, hogy kuruc verset írnak. „Tiszta halandzsa, vagy lehet benne *szó* is?” [A kiemelés az eredetiből való.] Költének is egyet „tele kurucos tüzze”, a Huj, koszmabég, huj, kereki! kezdetűt, majd egy szonett következik Fájdala... címmel (Karinthy Frigyes 1958b. 3: 200): „Ennek a szonettnek is csak az elejére emlékszem, meg a végére. Finom, törekeny vers volt, kissé a francia dekadensek modorában. A címe: »Fájdala...« És utána a kezdősorok borongós, bölcselkedő hangulata:

*A pő, ha engemély kimár –
De mindegygy, ha vildagár...*

Aztán volt még néhány hasonló reflexió a *pő*-vel kapcsolatban. Még csak a befejező két sor hiányzott. Ő [Jóska] írta, sebesen, az ihlet lázában, csillogó szemekkel:

*...mert engemély minder bagul,
Mint vélgaban a bégahur!...*”

A Fájdala... két szövegdarabjában az *a*, a *ha*, a *de* és a *mint* olyan szó, amelyik egyezik magyar szavakkal. A többi az anyanyelvi hangcsoportok felismerésén alapul; FÓNAGY IVÁN szerint ezzel az eljárással Karinthy írt először halandzsát, mint írja (1975-ben!): „Karinthy bravúrosan oldja meg a nehéz feladatot, fél évszázaddal megelőzi a kibernetikát, amely a hangok következési valószínűségének ismeretében gépi program segítségével automatikusan állítja elő az álangol vagy álmagyar szövegeket.”

Az egyes Karinthy-szavakhoz valóban találhatók alaki fölépítésben hasonló szavak a magyar szókészletben. Ez a hasonló hangzás, a magán- és mássalhangzók szóbeli rendje, valamint a hangzósság szempontja miatt a magánhangzók megfelelése alapján jól észlelhető, hiszen a beszédhangzók intenzitásának, hangerejének szerepe már Dionüsziosz Halikarnasszeusz óta ismeretes (FÓNAGY 1989: 46, 49, 65–66). A magánhangzókat mint tiszta zenei hangokat a halandzsavers szófölépítésében fontos szerepűnek lehet venni a hangzóssági sorrendjükben levő különbségek ellenére is.

A VégSz. alapján a Karinthy-féle szavakhoz találhatók hasonló hangfölépítésű szavak. A VégSz. szóállománya az ÉrtSz. anyagát dolgozta föl, tehát olyan a szókészlete,

amilyent Karinthy is, a korabeli olvasó is ismer(het)ett. A hasonlóság a magán- és más-salhangzók elhelyezkedési rendje alapján értendő, vagyis (hang)alakilag, tehát a szófajiságtól is függetlenül.

pő : (MSH + Ő) – *bő*, *fő*^{1, 2}, *hő*^{1, 2, 3}, *kő*, *lő*, *nő*^{1, 2}, *sző*, *vő*
engemély : (E + MSH + MSH + E + MSH + É + MSH) – *engedély*
kimár : (MSH + I + MSH + Á + MSH) – *csiszár*, *kijár*, *kizár*, *sikár*, *sivár*
mindegegy : (MSH + I + MSH + MSH + E + MSH + E + MSH) – *ø*
vildagár : (MSH + I + MSH + MSH + Á + MSH) – *ø*

A *tímár* és a *vízár* főnevek az *í*-ben különböznek, némi elnagyoltsággal beilleszthetők lennének a sorozatba, hiszen például a zalai nyelvjárás csoportban csupán *i* van. Karinthy nyelvhasználatában a nyelvjárás(ok)nak nincs szerepe.

A befejező két sor – ...*mert engemély minder bagul*, | *Mint vélgaban a bégahur!*... – szavainak hangfelépítése és az *e* szerinti hasonlóságok:

engemély : (E + MSH + MSH + E + MSH + É + MSH) – *engedély*
minder : (MSH + I + MSH + MSH + E + MSH) – *ciszter*, *linzer*, *hirdet*, *lisztel*, *tisztel*, *vikszel*, *gipszel*, *liftes*, *szirtes*, *hitves*, *mindez*
bagul : (MSH + A + MSH + U + MSH) – *antul*, *fakul*, *fajul*, *gyalul*, *lapul*, *szakul*, *szalul*, *szapul*, *javul*, *lazul*, *tanul*, *vadul*, *vakul*
vélgaban : (MSH + É + MSH + MSH + A + MSH + A + MSH) – *ø*

Ha a *vélgaban* todalékos alak volna, szótöve egyeznék a *cérna*, *félfa*, *péllda*, *tézsza*, *vézna* főlépítéssel; csakhogy ebben az esetben **vélgában* szóalak lenne várható.

Az áttekintés mutatja, hogy a kitalált szavak zöméhez van hasonló, mindössze a *mindegegy*, a *vildagár* és a *vélgaban* ri ki. Néhány létező szó is van a szövegdarabokban: *a* (2x), *de*, *ha* (2x), *mert*, *mint*.

Méltó a figyelemre, hogy a *mindegegy* és a *minder* szóban az *nd* hangkapcsolat a magyar mássalhangzó-kapcsolódások rendszerében kiemelkedő gyakoriságú, a *vélgaban*-ban lévő *lg* ritka, mindössze a *hallgatózik* [*halgatózik*], a *hallgat* [*halgat*] és a *patrulgazda*/*patrógazda* adatokat közli hozzá B. LÖRINCZY ÉVA (1979: 451, 247) az akkoriban készülő Új magyar tájszótár cédulaanyagának harmincezernél több adatán alapuló monográfiájában. Ez nem jelenti azt, hogy a mássalhangzó-kapcsolódások ne lennének a köznyelvben is hasonló rendszerűek, mint a nyelvjárásokban. Ezt közvetve igazolják a szótári adatok: például az ÚMTsz.-ben nincs meg a *gipszel* ige, amelyik az ÉrtSz.-ban viszont szerepel; ellenben van *vikszol* ige, amely az ÉrtSz.-ban ugyanilyen címszó alatt található; a *lisztel* ige pedig mind a két szótárban megvan.

A hangfölépítés formai rendje mellett leginkább a szavak végén lévő megfelelések adják a hasonlóságot: *pő*, *engemély*, *kimár*, *minder*, *bagul*.

A Karinthy-halandzsadarab szövegmondat gyanánt így tehető át a kicsoda-micsoda játék alapján így tehető át – FÓNAGY IVÁN kifejezésével élve – mondatképletté: *A kicsoda ~ micsoda, ha milyen kicsoda ~ micsoda, de milyen, ha mit csinál?* Ez a szintaktikai alapminta feltölthető jelentéssel szavakkal például a következőképpen: **A macska, ha szelíd,*

*dorombol, de bestia, ha karmol.*¹ Visszafordítva halandzsára és általánosítva a grammatikai rendet: „*A VMI (pő), ha VMILYEN (engemély) VMI (kimár), de VMILYEN (mindegegy), ha CSINÁL VMIT (vildagár)*”. Tehát *A pő, ha engemély kimár – de mindegegy, ha vildagár* megnyilatkozás megfeleltethető olyan lehetséges szintaktikai szerkezetű megnyilatkozásnak, amelynek természetesen nincs szemantikai megfelelése a Karinthy-halandzával, és amelynek jambikus voltát nem akarja megvalósítani. Táblázatos áttekintésben:

<i>A pő,</i>	<i>ha engemély,</i>	<i>kimár –</i>	<i>de mindegegy,</i>	<i>ha vildagár...</i>
<i>A VMI,</i>	<i>ha VMILYEN,</i>	<i>VMIT CSINÁL –</i>	<i>de VMILYEN,</i>	<i>ha VMIT CSINÁL...</i>
<i>*A macska,</i>	<i>ha szelíd,</i>	<i>dorombol,</i>	<i>de bestia,</i>	<i>ha karmol...</i>

Hasonlóképp lehet szöveget rendelni a halandzsaszonett-darab befejező két sorához – *...mert engemély minder bagul, | Mint vélgaban a bégahur!...* –, amelynek a kicsoda-micsoda nyelvezetével ez lehet a váza: *...mert milyen mennyi valami, mint valahol a valami;* azaz: „*mert VMILYEN (engemély) VMENNYI (minder) VMI (bagul), mint VHOL (vélgaban) a VMI (a bégahur)*.” Jelentésszerű szavakkal: **mert szelíd számos kandúr, mint virágon a lódarázs*. Ennek a halandzsarésznek táblázatos áttekintése:

<i>...mert engemély</i>	<i>minder</i>	<i>bagul, </i>	<i>Mint vélgaban</i>	<i>a bégahur!...</i>
<i>...mert MILYEN</i>	<i>MENNYI</i>	<i>VMI</i>	<i>mint VHOL</i>	<i>a VMI!...</i>
<i>*mert szelíd</i>	<i>számos</i>	<i>kandúr,</i>	<i>mint virágon</i>	<i>a lódarázs!...</i>

A pő [≈ **A macska*] – minthogy szövegkörnyezete nincs – referencia nélküli, általános (generikus) összefüggést fejez ki, vagyis téma, az *engemély kimár* [≈ **szelíd állat*] a réma. Csupán a téma marad ezután azonos: **szelíd [a pő ≈] a macska*, majd: **bestia, ha karmol [a macska ≈ a pő]*. Új rémák a **bestia* és a **karmol*. Mindemellett *A pő* formálisan egzisztenciális előfeltevés, amelynek referenciájának van: a valóságos világban egyedeire, anyagokra, eseményekre, elvont entitásokra vonatkozik (KIEFER 2000: 13–14); valamely lehetséges világban ugyanezt teszi. A *ha* bevezetésű szövegmondatoknak vagy -egységeknek nincs szükségképpen előfeltevésük.

A töredék szövegmondatdarab (**mert szelíd számos kandúr, mint virágon a lódarázs*) rémája az *engemély (*szelíd)*, amely már ismerős a kezdősorból, téma a **(számos) kandúr*. Ennek a szerkezetnek témája a **macska* hiponimája, tehát kapcsolódik az előzményhez. A hasonlítás pedig általános tudásra épül: a ragadozó lódarázs ugyan fogyasztja az édes nedveket fő tápláléka mellett, mégis az embert is veszélyesen megszúró rovarként párhuzamba állítható a látszólag szelíd macskával vagy kandúrral. Ami az előfeltevéseket illeti, a **szelíd* mint elvont entitás jelenik meg, a szövegmondat alapján lehetnek kandúrok, amelyek nem szelídek, hasonlóképpen van a helyzet a lódarázzsal is feltehető, hogy számos lódarázs szelíd a virágon; itt a **virágon* szó réma, a *lódarázs*-ról mint egzisztenciális előfeltevés szerepel, és rá is vonatkozik a metaforikusan a grammatikai főmondat állítmánya (**bestia* 'vad').

¹ NÉMETH MIKLÓSNak köszönöm ennek a halandzsaszövegrésznek magyarrá alakításában nyújtott segítségét.

Az entrópia a véletlenség, a keveredés fokmérője. A fizikai rendszerek tulajdonsága, hogy egyre csökken a szervezettségük, egyre kevertebbekké válnak. Az információforrás entrópiáját (a választás szabadságát, az információt) kiszámítva az összevethető az entrópia maximális értékével, a viszony a relatív entrópia. Az egy mínusz relatív entrópia ($1 - E$) mennyisége a redundancia. A költői (szöveg)művek entrópiája igen magas, a jelek következési valószínűsége általában kicsi. Az angol nyelvre számított redundancia 50% körül van (SHANNON–WARREN 1986: 24), aki tehát angolul ír, mindannak, amit leír, a felét a nyelvi szerkezetek határozzák meg. A nyelv ilyen tulajdonsága érvényesül Karinthy szövegműdarabjaiban, a – mondhatni: – lecsupaszított szintaktikai szerkezet fölötthelyezhető értelmes szavak anyagából összeállított ruházattal, az entrópia magas, hiszen a grammatikálisan részben kötelezőt őt, már főntebb említett természetes szón kívül csupán az *engemély* fordul elő kétszer. A nyelvi elemek előfordulási valószínűségei csökkentik az egyes elemek hírértékét, a *‘nem várható’* elemek előfordulása viszont növeli azt. A *‘nem várható’* – a két *engemély*-lyel együtt – tíz szó eredményezi a magas entrópiát, vagyis az keveredés meglétét és az ezzel összefüggő magas hírértéket, amely itt a 10 *‘nem várható’* és lehetséges szóra vonatkozik a 7 valós és a grammatika miatt *‘várható’* kis hírértékű mellett.

Megjegyzendő, hogy a Karinthy-féle fiktív és ráadásul halandzsanyelvű szonettet, pontosabban annak néhány sorát nem csupán a fenti, hanem más megfontolások vagy más módozatok alapján is tartalmaz nyelvvű lehet tenni; az eredeti jambikussága ugyan csak követhető.

Az értelmetlennek tartott szöveg hangállományát – sötét és világos magánhangzóit, kemény és lágy mássalhangzóit különböző módon megváltoztatva új szövegminőségeket hozott létre FÓNAGY IVÁN (1980: 77–80), amelyeket azután hangulati szempontból minősítettett 35–40 éves személyekkel; akik az említett hangzók előfordulási gyakorisága alapján harci dalnak, plátói, illetőleg erotikus szerelmi versnek vagy éppen egy őszi tájat leíró szövegnek vélték Karinthy halandzsáját. FÓNAGY IVÁN tévesen a *Heuréka* című karcolatot adja meg mint forráshelyet. Ugyancsak a *Heuréka* szerepel a szerző egy másik munkájában (FÓNAGY 1999: 97), itt „kuruc-hangnem” szerepel a halandzsavers jellegét mutatva. E tévedés onnan ered, hogy a *Mint vélgaban* (Karinthy Frigyes 1958b: 201) tartalmaz ilyen hangulatú halandzsát is – „Huj, kozsmabég, huj, kerek! | Vatykos csuhászok vereki! Dengelegi!...” –, amelyikről a szerző mondja, hogy „[...] tele kurucos tűzzel, régies zamattal.” A *Heurékában* nem halandzsa van, hanem Arkhimédész mondja el, hogy „[m]inden vízbe mártott test annyit veszít súlyából, amennyi az általa kiszorított víz súlya” (Karinthy Frigyes 1958c. 1: 541), majd bizonyításképp a tengerbe veti magát...

3. Karinthy írásában megadja a halandzsaversdarab képzetársítási irányát, mivel a francia dekadensek modorára, borongós, bölcselkedő hangulatra asszociáltatja az olvasót a halandzsaszöveg előtt. Ez a szándékoltóság meg is valósul, a tudományosság is efféle lát benne. Nem téved akkor FÓNAGY IVÁN (1975: 161), amikor szimbolista stílusban költött, melankolikusan, »spleen«-esen ható jambikus vers”-nek tartja a halandzsáról szóló lexikoncikkében. A Karinthy-szöveg célirányultsága nyilvánvaló. A halandzsatsötredék címe, a *Fájdala...* ebben a tekintetben a legárlukodóbb, elsősorban a *fájdalom* szóra emlékeztet, azután a **fáj[dalom] dala* szerkezet is szóba jöhet.

Való nyelvre, való nyelv hangzására és szerkezetére mintázott, kitalált és értelem nélküli szöveg az irodalmi irányzat(oka)t, az egyéni stílusjelleg(eke)t csaknem olyanná teszi,

mint amilyen ezeknek elfogadhatósága valóságos műalkotások esetében megvan (vö. BEAUGRANDE–DRESSLER 2000: 152–183). Mindezt az teszi lehetővé, hogy anyanyelvi hallgatólágos tudás birtokában van az olvasó, továbbá nem csupán nyelvhez kötött intelligenciája van (l. SZÍVÓS 2017: 314). Voltaképpen ezek a tényezők teszik lehetővé, hogy a Karinthy jelezte hangulatot, stílust lehessen társítani a szöveghez, de ez teszi lehetővé azt is, hogy a hangtani, a szótani és a szintaktikai hallgatólágos tudás alapján másféle szöveg is megfeleltethető a halandzsavers sorainak, illetőleg másféle hangulat vagy stílus is, továbbá a humor mint esztétikai minőség, amely (valószínűleg) az intelligencia velejárója. HENRI BERGSON (1968: 116) a szójáték komikumát elemezve írja: „nincs olyan rugalmas, oly mélyen élő, minden részében maradéktalanul jelenlévő nyelv, amely teljességgel megszabadulna a *kész formáktól* [A kiemelés az eredetiből való: B. L.], s ellenállhatna a megfordítás, az átalakítás stb. gépies műveleteinek, amelyekkel úgy közelítenek hozzá, mint valami egyszerű tárgyhoz.” Karinthy halandzsája hangtani, szótani, szintaktikai és szemantikai kész formáktól részben elszakítja a magyar nyelvet, részben pedig utánozza.

Kulcsszók: halandzsa, hangállomány, téma-réma tagolás, entrópia, fiktív tartalom.

Hivatkozott irodalom

- BEAUGRANDE, ROBERT DE – WOLFGANG DRESSLER 2000. *Bevezetés a szövegnyelvészetbe*. Corvina, [Budapest].
- BERGSON, HENRI 1968. *A nevetés*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- BÜKY LÁSZLÓ 2012–2013. Egy költői szövegmű elfogadhatóságának háttere(i) Weöres Sándor: Táncdal. *Nyelvtudomány* 8–9: 19–31.
- EWUng. = *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* 1–2. Hrsg. BENKŐ, LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993–1995.
- ÉrtSz. = *A magyar nyelv értelmező szótára* 1–7. Főszerk. BÁRCZI GÉZA – ORSZÁGH LÁSZLÓ. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959–1962.
- FÓNAGY IVÁN 1967. Áthajlás, szünet, szerkezet. *Nyelvtudományi Közlemények* 69: 318–343.
- FÓNAGY IVÁN 1975. [A] halandzsa. [1. rész.] In: *Világírodalmi lexikon* 4. Főszerk. KIRÁLY ISTVÁN. Akadémiai Kiadó, Budapest. 160–166.
- FÓNAGY, IVÁN 1980. *La métaphore en phonétique*. Studia Phonetica 16. Didier, Ottawa.
- FÓNAGY IVÁN 1989. *A költői nyelv hangtanából*. Második kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FÓNAGY IVÁN 1999. *A költői nyelvről*. Corvina, Budapest.
- KÁLMÁN BÉLA 1948. A finn és észt nyelvújítás. *Magyar Nyelv* 44: 11–17.
- KARINTHY FERENC 1946. Halandzsa. *Magyar Nyelvőr* 70: 120.
- KARINTHY FERENC 1967. *Szellemidézés*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.
- Karinthy Frigyes 1958a. Halandzsa. In: Uő, *Az egész város beszél – Karcolatok* 1–4. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 1: 291–294.
- Karinthy Frigyes 1958b. Mint vélgaban. In: Uő, *Az egész város beszél* 1–4. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 3: 199–203.
- Karinthy Frigyes 1958c. Heuréka. *Az egész város beszél* 1–4. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 1: 537–541.
- Karinthy Frigyes 1966. A vers lelke. In: *Miniatűrök*. Gondolat, Budapest. 188–192.
- KIEFER FERENC 2000. *Jelentésmélelet*. Corvina, Budapest.
- B. LÖRINCZY ÉVA 1979. *A magyar mássalhangzó-kapcsolódások rendszere és törvényszerűségei*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

- MAGYAR LÁSZLÓ ANDRÁS 2019. Halandzsa. *Élet és Irodalom* 63: 39. (2019. szeptember 27.) <https://www.es.hu/cikk/2019-09-27/magyar-laszlo-andras/halandzsa.html> [2019. 12. 03.]
- SHANNON, E. CLAUDE – WARREN, WEAVER 1986. *A kommunikáció matematikai elmélete*. Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, Budapest.
- s. n. 1912. Színes mozi. *Világ* 3. 75: 7. (1912. március 28.)
- SZIGETVÁRI IVÁN 1911. *A komikum elmélete*. MTA, Budapest.
- SZÍVÓS MIHÁLY 2017. *Fordulópontok a hallgatólágos tudás és a tudattalan felfedezés-történetében. A hallgatólágos tudás általános elmélete*. Magyar Szemiotikai Társaság – Loisir Könyvkiadó, Budapest.
- TAMÁS ILDIKÓ 2013. Halandzsa (nonszensz) a folklórban. Szövegkonstrukciós és -de(kon)strukciós megoldások nyelven innen és túl. *Ethno-Lore* 30: 321–359.
- TAMÁS ILDIKÓ 2018. Nem jársz át az eszemen. Humor a diákközlőben. In: NEMESI ATTILA – T. LITOVKINA ANNA – BARTA ZSUZSANNA – BARTA PÉTER szerk., *Humorstílusok és -stratégiák*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 312–323.
- TESZ. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* 1–3. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1976.
- ÚMTsz. = *Új magyar tájszótár* 1–5. Főszerk. B. LŐRINCZY ÉVA. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979–2010.
- VégSz. = *A magyar nyelv szövegmutató szótára*. Szerk. PAPP FERENC. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969.
- VOIGT VILMOS 1975. [A] halandzsa. [2. rész.] In: *Világirodalmi lexikon* 4. Főszerk. KIRÁLY ISTVÁN. Akadémiai Kiadó, Budapest. 166–167.
- VOIGT VILMOS 1983. Fonológia és fonetika egy folklórműfajban. In: JUNG KÁROLY szerk., *Jugoszláviai magyar folklór*. Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatóintézet, Újvidék. 320–326.

The organization of a nonsense text by Karinthy

The most important author in Hungarian literature and language use who is credited with the creation of Hungarian nonsense texts as a parody of normal language use is Frigyes Karinthy. This essay analyses one of his nonsense texts in terms of its phonology, morphology, syntax, and theme-rheme constructions and entropy. Karinthy partly uses the existing grammatical patterns and partly reinvents them; that is why the reader can assign fictitious meanings to his texts.

Keywords: nonsense, phonology, syntax, theme-rheme structure, entropy, fictitious meaning.

BÜKY LÁSZLÓ
Szegedi Tudományegyetem